

education

Department:
Education
North West Provincial Government
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

TEKANYETSO YA POROFENSE

KEREITI 12

SESOTHO PUO YA LAPENG

PAMPIRI YA 1

PHUPJANE 2024

MATSHWAO: 70

NAKO: 2 DIHORA

Pampiri ena e na le maqephe a 10.

DITAELO HO MOHLAHLUWA

1. Pamiri ena e arotswe DIKAROLO TSE THARO, e leng:

KAROLO YA A: Tekokutlwisiso (30)

KAROLO YA B: Kgutsufatso (10)

KAROLO YA C: Dibopeho tsa puo le ditlwaello tsa tshebediso ya puo (30)

2. Bala ditaelo TSOHLE ka hloko

3. Araba dipotso TSOHLE.

4. Qala KAROLO E NNGWE le E NNGWE leqepheng LE LETJHA.

5. Seha mola qetellong ya KAROLO E NNGWE le E NNGWE.

6. Nomora dikarabo tsa hao jwalo ka ha di nomorilwe pampering ya dipotso

7. Tlola mola dipakeng tsa dikarabo tsa hao.

8. Tsepamisa maikutlo haholo mopolotong le popong ya dipolelo tse nepahetseng.

9. O eletswa ho sebedisa nako ya hao ka mokgwa ona:

KAROLO YA A: Metsotso e 50

KAROLO YA B: Metsotso e 30

KAROLO YA C: Metsotso e 40

10. Ngola ka mongolo o makgethe mme o balehang.

KAROLO YA A: TEKOKUTLWISISO**POTSO YA 1**

Potsong ena o nehilwe mefuta e mmedi ya ditema. Bala tema e nngwe le nngwe ka tlhoko o nto araba dipotso tsohle tse hlahang tlasa tema ka nngwe.

Bala tema ena e latelang, mme ha o qetile o arabe dipotso tse e latelang.

LEBITLA LA MOSADI KE BOHADI

1	Moprosesara Ranko o ne a hlokomela lelapa la hae empa tlhokomelo ena e ne e le ka tjhelete feela. Lapeng o ne a sa dule. O ne a atisa ho itlela ka boroko feela. Hangata ha mosadi wa hae a rata ho tseba le ho utlwisisa hore ke ka baka lang a sa dule lapeng o araba ka hore jwalo ka moprosesara o na le mosebetsi o mongata haholo.	5
2	Ka le leng la matsatsi, Mmathabo moradi wa Nthoroane a bua mantswa ana, "Ha ke tsebe hore ke baka ka lang ke ileng ka nahana hore o tla fetoha boqitolong bona ba hao. Ke hopola Labohlano le leng, ke le mmeleng ke jere letsibolo la hao. Haesale o nyameletse ka mmotokara o re o ya mabenkeleng. O bile wa kgutla bosiuung ba Sontaha. Ha ke leka ho botsa hore o ne o le kae, wa ntjwetsa hore bophelo ke ba hao, mme ha o rate ho nna o hlalosaka ka hore o tswa kae o ya kae. Ke hopola menyepetsi e ileng ya keketla marameng a ka mohlang oo. Empa ntho e ileng ya nqeta le ho feta, ke ho beha lerako la lefitori dipakeng tsa rona. E sa le potso le kajeno hore lerako leo o ile wa le beha hobane o ne o kgotshe kapa o kgenne na. Ha ke tsebe hore ke ne ke nahana hore o tla fetolwa keng.	10
3	"Mmathabo ha ke utlwisisa hore na o tletlebiswa keng hobane ke o ahetsa ntlo e ntle, ke o tswaletse bana, mme ke ofa moputso wa ka o ntse o itekanatse. Ebe basadi le kgotsofala ha ho entse jwang? O rata ho mpona ke dutse ka tlong ka mona, e ka ke monna ya jeleng phehla?" ho araba Ranko. Mmathabo a bua dintho tse ngata tseo a di hlokometseng ho Ranko. A qetella qhwebeshano le qwaketsano ya bona ka mantswa a reng; "Ke eleletswe hore ha ke rata ho o fumana, ke se ke ka batla diphoso tsa hao, hobane nke ke ka di fumana. Maratonyana ana a hao a sephiring ke tla a fumana ka le leng"	15 20
4	"O se ke wa ntlholla mosadi towe! O nahana hore o bua le mang hona tsa marato di kena kae? Teng o kile wa mpona kae, neng, jwang le teng ke etsang? O se ke wa rata hore ke halefe. Ha eba o se o itholletse motjhaufa o tswa hantle o tsamaye. O se ke wa rata ho tswa ka ntshwe di sa fohlwa. O tlohele ho nketseletsa. Le ka letsatsi la mohlolo ha o eso mpone ke na le metjhediete. Basadi le kotjwa ke banna ba itulelang metjhedieng kwana. Le rata hampe ho tanakella hodima konyana tse kang rona boRanko.	25

- 5 Ka le leng la matsatsi, hara kgitla ya bosiu, lefifi e le la bonkantjana mofumahadi Ranko o ne a ntse a phethophethoha kgafetsa betheng e mabothobotho eo a neng a robetse ho yona, Bosiu bona jwalo ka masiung a mang a mangata a fetileng o robetse a le mong. Ranko o tswile, o ile ho e nngwe ya dikopano tse ngata tseo a di tsamayang. Mofumahadi Ranko o a hlobaela, o a lohotha. O kgantsha lebone le haufi le bethe, mme o hula lesedinyana la basadi le bitswang Cosmopolitan a le bala. Ha a ntse a bala ha eba le mantswa a mo hlabang ao a ileng a bona hantle hore a hlalosa yena hantle. A tebisa maikutlo, mme a sotha manaka a horolosi ya bophelo ba hae le Ranko. A ipotsa a ba a ipotsisisa hore na ke ka baka lang ha a ile a mamella ha kaalo. Na ke hobane ke dutse tlasa moriti wa profesa, kapa ke ho nahanela bana le hona ho hopola bonkgono le bontatemoholo ha ba re: Lebitla la mosadi ke bohadi? 30
- 6 A hloka dikarabo ho tsohle tseo a ipotsang tsona. A ikgothatsa feela ka hore le ha kwana a belaela Ranko metjhedieteng, le ka mohla o le mong ha a eso ka a mo tshwara ho hang.. Menyenyesetsi yona o ye a e utlwele, empa jwalo ka mosadi ya phodileng hloohong, a be a sa latelle hakaalo. Ho feta moo e ne e re ha Ranko a kgutla dikopanong tseo tsa hae tse sa feleng tsa bosiu, a kgutle a tshwaretse mofumahadi Ranko dikonkose tse monko o monate 40
- 7 Ha a ntse a ipotsa hore na o tla phela jwalo ho fihlela neng, mohala wa lla. “Ratu ke tshwarehile moo ke leng teng. Kopano e ntse e tswela pele. Ha ke kgolwe hore ke tla fihla moo lapeng pele ho hora ya boraro ka matjeke”. Ke Ranko eo, jwalo ka mehlang e mengata e fetileng. Mofumahadi Ranko a mpa a araba ka hore. “Ho lokile, re se re tla boka ha di oroha. O be le nako e monate moo kopanong. 50

[E qotsitswe le ho lokisetswa tlhahlobo ho tswa bukeng ya Moprofesara Ranko R.C Bodibe, 2006: 23-46]

- 1.1 Ranko eo ho buuwang ka yena temeng ee, o amana jwang le Mmathabo? (1)
- 1.2 Bolela maemo a tshebetso a Ranko. (1)
- 1.3 Tadima (SERATSWANA SA 2)
Mmathabo o bolelang ha a re Ranko ke leqitolo? (2)
- 1.4 Akaretsa ka polelo e le NNGWE sesosa sa qhwebeshano le qwaketsano e hlahellang temeng ena. (2)
- 1.5 Tadima (SERATSWANA SA 3)
Na mabaka ao Ranko a a tshetlehang ho itshireletsa diketsong tsa hae a a amoheleha? Tiisa karabo ya hao ka lebaka le le LENG. (2)
- 1.6 Ho ka kulwisiso ya hao ‘motho jeleng phehla’ ke motho ya jwang. (2)

1.7 Ho ya ka kutlwisiso ya hao “motho ya jeleng phehla” ke motho ya jwang

Kgetha Karabo e nepahetseng ka ho fetisisa hot sena tse latelang. Ngola feela tlhaku (A – D) e bapileng le Karabo eo o e kgethang. Ho tswa ka ntshwe di sa fohlwa ke ho...

- A tswa o tlenne
- B tswa o tutubetse
- C tswa hamper
- D tswa o swentse dinko (1)

1.8 Tadima (SERATSWANA SA 5)

Ho phethophethoha kgafetsa le ho hlobaela ha Mmathabo ho bontsha maikutlo afe ka yena? (1)

1.9 Ke eng seo Mmathabo a se bolelang ha a re “o ile a sotha manaka a horolosi ya bophelo ba hae le Ranko?” (2)

1.10 Ke ditlamorao dife tse ka tliswang ke qhwebeshano le qwaketsano ee ya Ranko le Mmathabo? (2)

1.11 Diketso le dipuo tsa Ranko temeng ee ka kakaretso di totobatsa Ranko e le motho ya jwang? (1)

1.12 Ha o ne o le Mmathabo o tjamelane le maemo a tjee a ditaba, o ne o tla etsa jwang? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

1.13 A ko bontshe nnete ya sehlooho sena “Lebitla la mosadi ke bohadi” o itshetlehile ka ditaba tsa tema ena. (2)

TEMA YA B

Boha tema e latelang o nto araba dipotso tse thehilweng hodima yona.

[Setshwantsho se qotsitse le ho lokisetswa ho google]

- 1.14 Puo ya mmele ya ditho tsa lelapa lee le hlahellang temeng ee e re bolella eng ka maikutlo a lona? (1)
- 1.15 Ntle le maemo a ditaba a renang temeng ee, o nahana hore ke sefe se seng se ka etswang ke batswadi ho thabisa malapa a bona. Bolela dintho tse PEDI feela. (2)
- 1.16 Maemo a ditaba a totobatswang temeng ee ya B a fapane jwang le a totobatswang temeng ya A? (2)
- 1.17 Ha ho ka thwe o etse kgetho, ke lefe lelapa leo o ka ratang ho ba setho sa lona mahareng a TEMA YAA le TEMA YA B? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 1.18 Ha o shebile setshwantsho see, o ka re ke ofe molaetsa oo mongodi a lehang ho o fetisa? (2)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KGUTSUFATSO**POTSO YA 2**

Bala ditaba tsa tema ena e latelang, ebe o di kgutsufatsa ka mantswa a hao, o ngola ka seratswana se momahaneng moo o totobatsang mehoplo E SUPILENG eo mohwebi a lokelang ho e latela hore kgwebo ya hae e atlehe hape ha a ile a hloleha.

KOTSI YA TSHEBEDISO YA DITLELABORE

Ha selemo se kgaoha, batho ba bangata ba thaba haholo. Mabenkeleng moo ho rekiswang ditlalelabore e ba semphete-ke-o-fete. Batho ba hatana hodimo moo ba habileng ho ithekela ditlalelabore. Batho ba habile ho ithabisa ka ditlalelabore ba sa hlokomele kotsi e ka tliswang ke tshebediso ya tsona. Mosotho o ye a re e bona mahe leraba ha e le bone.

Selemo le selemo palo ya bana ba kgaohang menwana e ntse e eketseha ka lebaka la ho hotetsa ditlalelabore ba di tshwere ka matsoho. Ba bang ba hle ba tje hampempe ha ditlalelabore tseo ba di sebedisang di fetoha diqhowane. Ha ho ka etsahala hore mosi wa ditlalelabore o kopane le mahlo ka ho otloleha, e ba bothata ba kobo ya kgomo hobane mosebedisi wa tsona a ka fetoha sefoku ka ho panya ha leihlo. Ho na le mofuta e meng ya ditlalelabore e bakang modumo o moholo o ka amang kutlo ya bana. Bana ba ka fetoha botsebetutu, mme sena se ka fetola thabo ya bona maswabi.

Ho feta moo, ha ho ka etsahala hore ditlalelabore di sebediswe haufi le ntlo kapa hona ka tlong, matlo a mangata a ka tja lore! Ditlalelabore di tjhesa hlaha, mme ho ameha dimela le diphoofolo. Diphoofolo tsa lapeng di jela kgwebeleng ka baka la modumo o bakwang ke ditlalelabore. Di ka phaphatheha tsa baleha mahaeng, mme tsa se ke tsa hlola di fumanwa.

Nakong eo ditlalelabore di qhomiswang ka yona, sepakapaka se tlala mosi wa tsona. Mosi ona o silafatsa sepakapaka, mme batho ba hema mosi o silafetseng. Sena se baka hore batho ba tshwarwe ke lefu le amang matshwafo. Mosi ona o lematsa lelwapi le re sireletsang kgahlanong le mahlasedi a letsatsi. Ha lelwapi lena le senyeha re ba le maemo a sa tsitsang a lehodimo.

Batswadi, ha re hopoleng hore boipaballo bo molemo ho feta setlhare. Ha re tlheleng ho rekela bana ba rona ditlalelabore ebe ka moso re lla sa mmokotsane.

[E qotsitswe le ho lokisetswa tlhahlobo ho tswa ho www.google.co.za]

MATSHWAO OHLE KAROLONG YA B: [10]

KAROLO YA C: DIBOPEHO TSA PUO LE DITLWAELO TSA TSHEBEDISO YA PUO POTSO YA 3: PAPTISO**TEMA YA D**

Bala le ho boha papatso e latelang ebe o araba dipotso tse thehilweng hodima yona

Ngaka LK Wan Wyk
Kokonono ho tsa tlhokomelo ya meno

Ditshebeletso ke tse latelang:

- Re ntsha meno ntle le ho o utlwa bohloko
- Re topa meno a senyehileng
- Re hlatswa meno hore e be seipone

Bothata bofe kapa bofe ba meno. Se Emele a MAROTHODI A SEPHARA, re etele nomorong ena: 219 Moahong wa posong Diqhobong.

Bakeng sa ho etsa peheletso, letsetsa dinomorong tse latelang: 045 442 666

Re bula matsatsing ohle a beke: 07:00-17:00

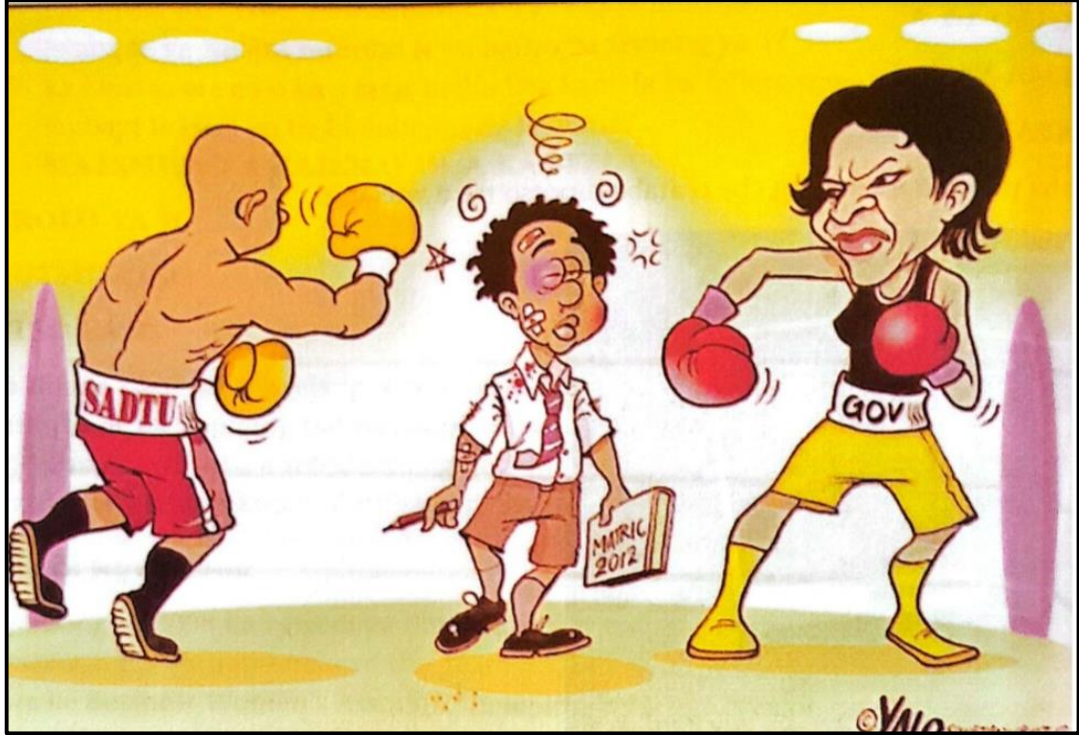

[Setshwantsho se qotsitse le ho lokisetswa ho google]

- 3.1 Bolela hore hantlente papatso ee e reretswe batho bafe. (2)
- 3.2 Ebe polelo ee; 'Re ntsha meno ntle le ho o utlwa bohloko' ke ntlha kapa ke mohopolo? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 3.3 Ke ka lebaka la eng ha polelwana ena; 'MAROTHODI A SEPHARA' e ngotswe ka ditlhaku tse kgolo ho feta mengolo e mengo? (2)
- 3.4 Setshwantsho sa sesepa sa meno le borosolo ya meno di tshehetsa se bapatswang ka tsela efe? (2)
- 3.5 Tshebediso ya lentswe lee 'kokonono' e ka ba le tshusumetso efe ho batho bao papatso e reretsweng bona? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- (10)**

POTSO YA 4: KHATHUNU

Bala le ho boha khathunu ena e latelang e be o araba dipotso tse thehilweng hodima yona.

TEMA YA E

[E qotsitse koranteng ya Sowetan 19 Phupu 2012]

- 4.1 O sa ithutile ka diakeronime, bolela hore na akeronime SADTU e emetseng ka botlalo (1)
- 4.2 Batho ke bana ba bararo khathunung. Bolela hore na:
- 4.2.1 Ntate enwa wa lebanta le ngotsweng SADTU o emetse eng khathunung, mme seo seo a se emetseng mosebetsi wa sona ke ofe? (2)
- 4.2.2 Moshanyana enwa ya tshwereng buka e ngotsweng "Matric 2012" yena o emetse bomang khathunung? (1)
- 4.2.3 Mme enwa ya khathunung ke letona la Tsamaiso ya Setjhaba (Public Administration) Bolela hore na lebitso la ha eke mang? (2)
- 4.3 Ao, moshanyana batho! ke enwa jwale ke lehlatsipa la ntwale eo eseng ya hae. Ha o bona, na a ka ithusa jwang hore dithuto tsas hae di se be ka mosing ka baka la ntwale? (2)
- 4.4 Molaetsa wa khathunu ena ke ofe? (2)

(10)

POTSO YA 5: TEMA YA PROSA

Bala tema ena e latelang e be o araba dipotso tsa thutapuo le tshebediso ya puo tse botsitsweng hodima yona.

TEMA YA F

1	Di jwalo ditsietsi ha di fiha, tsietsi e le nngwe o ka batla o re e boima, e bohloko ho feta ya maoba le maobane. Ya hlokahalletsweng o bona ya kulang a le ka kwano. Ba bang re tsheha ditsietsi ha ba bang di re pjhatla tjee ka ha motho a pjhatla lehe. Di a re imela, di re hlokisa boimamelo. Re fellwa ke tshepo, matla, sebete le mamello e kang ya Jobo. Re fumana lefatsheng re na le bomadimabe bo hlollang, eka Modimo ha a re rate. Re a sulafallwa, re lakatsa lefu.
2	Nna ka moo ke bonang kateng, ke fumana motho ya hlanyetswang ke ditsietsi a le lehlohonolo ho feta eo di mo tjhakelang. Ditsietsi di ruta bohlale, bohlale ba ho tsamaya leeto le le telele le tswakantseng tse monate le tse bohloko. Motho ya kileng a teana le e nngwe ya ditsietsi tseo ke di boletseng, o a hlalefa, di mo neha maele a ho feta tse ding tse tlang. Maele ke dihlobo tseo ka tsona re tsebang ho feta hara ditsietsi ho ya ka matla a rona.
3	Bongata ba dintho bo jwalo mona lefatsheng; le tsona dimela tse hlahang, tse holelang hara majwe kapameutlwa, di hola ka thata empa di a atleha, di atleha ho feta tseo re ikgathaditseng ho di lokisetsa.

[E qotsitswe le ho lokiswa ho tswa bukeng ya Makumane, KE Ntsane, 1987: 2]

- 5.1 Polelo ena e tswa qotsong 'Ditsietsi di ruta bohlale' (mola 9–10). Ipopele polelo ya hao moo o sebedisitseng lentse 'bohlale' e le leamanyi. (1)
- 5.2 'Bongata ba dintho bo jwalo mona lefatsheng' (Mola 14). Sebedisa lentse le ntshofaditsweng e le lebitso polelong eo o ipopelang yona. (1)
- 5.3 Fetolela polelo e latelang sebopehong sa boetsuwa: 'Ba bang ba tsheha ditsietsi ...' (Mola 3). (2)
- 5.4 Sebedisa lentse lena polelong ya hao ho bontsha moelelo o fapaneng le o sebedisitsweng temeng mona sebete (Mola 5) (2)
- 5.5 Ngola lelatodi la lentse le latelang, o be o le sebedise polelong eo o ipopelang yona. 'boima'. (2)
- 5.6 Ipopele maele o sebedisa lentse le ntshofaditsweng polelong ena: 'Re fumana lefatsheng re na le **bomadimabe** bo hlollang' (Mola 5-6) (2)

(10)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 30
MATSHWAO OHLE: 70